

• Sune Didriksson och Lars-Erik Nilsson vid resterna av anrikningsverket till gruvan i Nartorp söder om Söderköping. De tillhör hembygdsföreningen som arbetar för att bevara minnet av gruvan där det bröts järnmalm i över 100 år fram till 1927. Foto: Leif Larsson

Gruvhistoria i Nartorp

Publicerad den 28 januari 2014 07:00

I över 100 år bröts järnmalm i Nartorp, ett par mil söder om Söderköping. Gruvan lades ned 1927. – Det är nog ganska okänt att det fanns en gruva här, säger Lars-Erik Nilsson, vice ordförande i Nartorp-Börrums hembygdsförening som arbetar för att bevara minnet av gruvtiden.

I området runt gruvan var det förr liv och rörelse. Som mest bodde det i trakten uppemot 1 500 personer (i dag omkring en tredjedel) och 100-150 personer jobbade i gruvan.

– Då var det ett väldigt oväsen från sprängningar och stenkrossar. I dag är det tyst, säger Lars-Erik.

Det bevisas när han och hembygdsföreningens ordförande Sune Didriksson tar med tidningen på en rundtur i området där det finns en del spår kvar av gruvdriften. Det enda ljud som hörs är knastret av väggrus och prasslet av fallna löv där skorna sätts ned.

Dödsolycka

Vi passerar lämningarna av ett anrikningsverk, en badanläggning, en vattenkanal som ledde vatten till pumpar och ett gruvhål som är 360 meter djupt. Hålet är inhägnat med staket och taggtråd.

– När jag var liten var det bara ett lågt trästaket. Under gruvtiden hände säkert flera olyckor här. I början använde man en tunna för att ta sig ner i schaktet. En gång kom en kille för sent och försökte hoppa ner i tunnans som redan var på väg. Han missade och störtade ner i djupet, redogör Lars-Erik.

Hembygdsföreningen startade 1979 och har som en av sina huvuduppgifter att dokumentera och levandegöra gruvtiden.

– Det är viktigt att bevara för framtiden så fler får se hur det var på den tiden, poängterar Sune.

Många bilder

Ansträngningarna har bland annat mynnat ut i en hemsida, en skrift om gruvtiden och en modell på gruvsamhället.

– Modellen tog oss tre vintrar att göra, berättar Lars-Erik.

Hembygdsföreningen förfogar också över många bilder från perioden då gruvan var i drift. En närboende var fotograf och tog bilder flitigt - på människor, byggnader och verksamhet. En riktig guldgruva.

I samlingarna finns också en östgötatidning från 1927 som beskriver nedläggningen och dess konsekvenser. Det var ett hårt slag för bygden.

– År 1917 drogs det fram el eftersom gruvan behövde det. När gruvan lades ner försvann elen och kom inte tillbaka förrän på 1940-talet, upplyser Lars-Erik.

När gruvan lades ner fraktades det mesta av utrustningen till en annan gruva i Bergslagen. Därför finns inte mycket kvar i Nartorp. Bara ett och annat redskap har föreningen kunnat ta vara på.

400 000 ton totalt

Gruvan har således en lång historia. Tre lantbrukare började redan på 1820-talet.

– De jobbade för hand med spett och slägga. Bra gjort att komma ner så pass djupt så att de kunde få upp malm, säger vice ordföranden.

Gruvan bytte ägare många gånger men det var först 1911 när tyska ägare tog över som det blev stordrift. Då började maskiner användas, exempelvis tryckluftsborrar. I schaktet monterades en hiss. Det blev fart på brytningen.

– Under alla år bröts det omkring 400 000 ton järnmalm. Tyskarna stod för 300 000. Malmen i Nartorp höll som bäst 63 procent renhetsgrad. Tyskarna behövde den för att blanda upp med sin sämre malm. Det sägs att malmen här gick till att bygga kanoner som användes i första världskriget, avrundar Lars-Erik den fascinerande gruvhistorien.

Leif Larsson leif.larsson@linkopingsposten.se